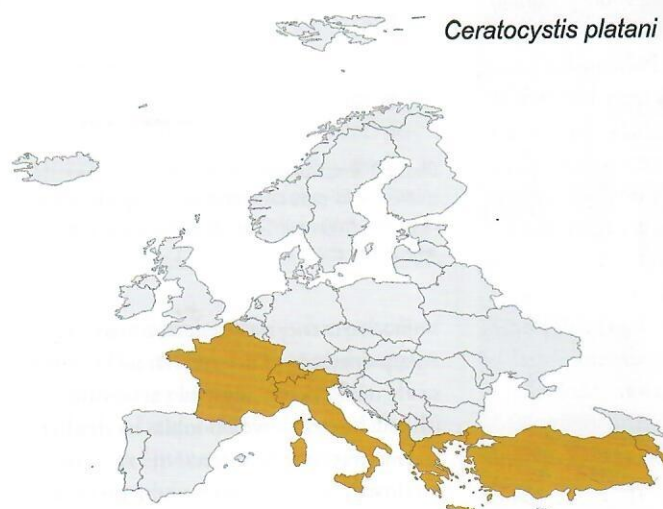

CERATOCYSTIS PLATANI – PATOGEN PLATANOV, KTORÝ ZMENIL RÁZ PARKOV A LESOV JUŽNEJ EURÓPY

ANDREJ KUNCA

Obrázok 1. Rozšírenie *Ceratocystis platani* v Európe (Zdroj: EPPO, graficky upravené).

Ceratocystis platani

V roku 2025 bol seriál článkov LOS venovaný vybraným nepôvodným škodcom, ktoré ovplyvnili zdravotný stav lesov na Slovensku. Išlo o huby ako napr. *Chalara fraxinea*, *Cronartium ribicola*, *Sphaeropsis sapinea*, z hmyzu *Xylosandrus germanus*, *Ips duplicatus*, *Corythucha arcuata*, atď. (<https://www.e-los.sk/Publikacie/Zoznam/List>). V roku 2026 budeme uverejňovať nepôvodných biotických škodcov, ktorí zmenili charakter lesov v niektorom štáte či regióne v zahraničí, pričom na Slovensku ešte neboli zistené. Teda škodcovia, ktorí skôr či neskôr môžu podobným spôsobom ovplyvniť aj slovenské lesy. Prvým z nich je tracheomykózna huba *Ceratocystis platani* na platanoch.

Platany

Platany na Slovensku sú pestované v parkoch, alejach a stromoradiach. Farbou a štruktúrou kôry kmeňa a vetiev, veľkosťou a tvarom listov a plodov a rýchlosťou rastu sú veľmi dekoratívne a obľúbené dreviny záhradnej a parkovej architektúry. V lesoch zatiaľ nie sú pestované. Najznámejšie sú 3 druhy a to platan západný *Platanus occidentalis*, ktorý má svoj pôvod na východnom pobreží Severnej Ameriky, platan východný *Platanus orientalis* s pôvodom v juhovýchodnej Európe a hybrid týchto dvoch platanov označovaný ako pla-

tan javorolistý *Platanus x acerifolia* (syn. *P. hispanica*).

Ceratocystis platani

Ceratocystis platani je patogénna huba, ktorá bola opísaná v roku 1951 s aktuálnym názvom z roku 2005. Je pôvodcom ochorenia platanov, ktoré sa prejavuje vädnutím až hnednutím listov (príznaky tracheomykózy) a nekrotickým odumieraním kôry až rakovinovým bujnením pletív v mieste infekcie na kmeni a vetvách. Ide o podobné ochorenie, ktoré na buku spôsobujú huby z rodu *Nectria*.

Pôvod a zavlečenie do Európy

Patogén *Ceratocystis platani* má pôvod v Severnej Amerike (východné pobrežia USA), kde sa vyskytuje prirodzene najmä na platane západnom *Platanus occidentalis*. Vo svojej domovine škody na platanoch nespôsobuje. Hostiteľskými drevinami sú však aj platan východný *Platanus orientalis* a ich hybrid platan javorolistý *Platanus x acerifolia*.

Pravdepodobne počas druhej svetovej vojny bol patogén neúmyselne zavlečený do Európy na drevenom materiáli a obaloch používaných v preprave vojenského a civilného materiálu. Prvé výskyt v Európe sú známe z južného Talianska (1945) a juhovýchodného Francúzska (1945). Výskyt bol potvrdený aj v Arménsku 1982, vo Švajčiarsku

1983, v Grécku 2003, v Španielsku 2010 (eradikovaný v 2014), v Albánsku 2014 a v Turecku 2016.

V zmysle kategorizácie škodcov podľa EPPO metodiky, ide o typický príklad druhu z kategórie A2, teda druh, ktorý sa už v Európe vyskytuje, ale jeho výskyt je obmedzený len na niektoré štáty. Takže ostatné štáty stále majú šancu aktívnym monitoringom karanténny druh zistiť ešte pred jeho mohutným rozšírením a včasnou a úplnou eradikáciou sa druhu úplne zbaviť.

■ Príznaky napadnutia

Huba *Ceratocystis platani* je ranový patogén. Znamená to, že vstupnou bránou infekcie je poranenie rôzneho pôvodu napr. vetrom alebo snehom zlomená vetva, rany po opíľovaní vetiev, nebanlivé poranenie kmeňa pri kosení trávy okolo kmeňa, atď. Po infekcii takejto otvorenej rany sa táto huba šíri vodivými pletivami, obmedzuje tým pohyb vody v beli a asimilátov v lyku. Listy kvôli nedostatku vody vädnú, žltnú, hnednú a nakoniec časť vetvy alebo kmeňa nad miestom poškodenia (teda infekcie) odumiera.

Sú však vedecké publikácie napr. z Grécka, kde *Platanus orientalis* je pôvodným druhom dreviny, ktoré uvádzajú, že jadrolhod dubový *Platypus cylindrus* (<https://www.skodcoviadrevin.sk/skodca/jadrolhod-dubovy>), ktorý je bežným druhom aj na Slovensku, je vektorom tejto huby!

■ Ochrana

Liečiť napadnutý strom, resp. časť vetvy alebo kmeňa chemickými alebo biologickými prípravkami je neúčinné. Napadnutý strom sa nedeštruktúrne liečiť nedá!

Je preto dôležité znižovať infekčný tlak huby v oblasti tým,

že časť vetvy pod miestom napadnutia treba odpáliť a túto vetvu následne správne asanovať. Ideálne je vetvu spáliť na mieste, resp. v okruhu pár metrov na bezpečnom mieste (z pohľadu rizika vzniku požiaru). Neodporúča sa akokoľvek a kdekoľvek napadnutý materiál štiepkovať. Taktiež neprevážať napadnutý materiál na väčšie vzdialenosti, ak by bola cesta okolo platanových stromov, ktoré ešte nie sú infikované. Píly a iné nástroje, ktoré boli použité pri pľení vetiev, je potrebné dezinfikovať napr. etylalkoholom, alebo savom.

■ Ekonomické a ekologické dopady

Strom, ktorý je napadnutý hubou *C. platani* (mimo Severnej Ameriky), do niekoľkých rokov odumiera. Za 80 rokov prítomnosti tohto patogéna v Európe bolo odumretých a vypílených cca 500 tis. ha buď platanových lesov (lužné, brehové alebo horské porasty), alebo jednotlivé stromy v parkoch, alejach a stromoradiach. Na Slovensku prebiehal cieľový monitoring infekcie platanov týmto patogénom v 2005 a 2025, všetky kontroly boli negatívne.

■ Prevencia

V prvom rade je dôležité nezavliecť túto hubu na naše územie. Cielene to nikto neurobí, avšak necielene môže byť dovezená v drevených paletách pri dovoze napr. dekoračných kameňov, dlažby, v drevených obaloch pri dovoze napr. strojov, pri dovoze sadeníc platanov, atď.

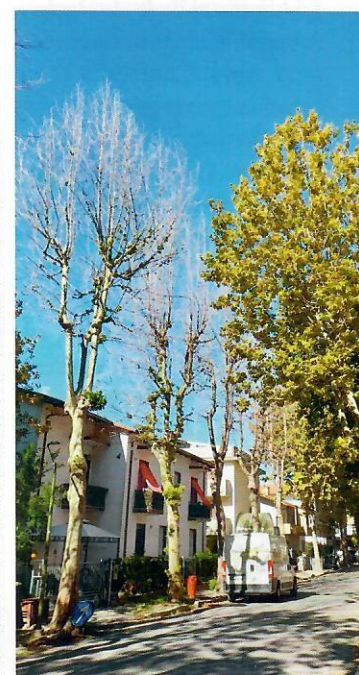
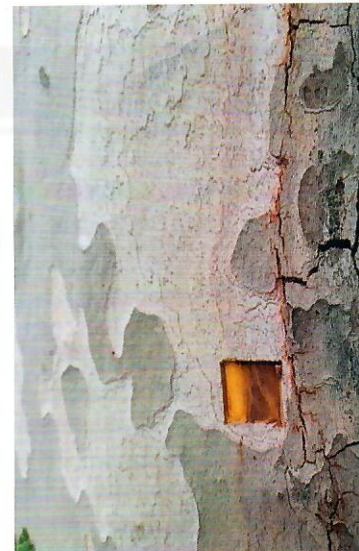
Ak by tu už patogén bol, predchádzať poraneniam platanov t.j. minimalizovať opíľovanie stromov a ak už sa opíľujú (napr. vetvy nalomené vetrom), tak tie poranenia ošetriť okamžite ešte v deň opíľovania napr. stromovým balzomom alebo prípravkom Sanatex V.

■ Záver

Je dôležité poznať aj toto ochorenie, keďže v dôsledku klimatickej zmeny môže aj platan byť raz považovaný za vhodný druh dreviny do suchom ovplyvnených biotopov.

Podakovanie

Práca vznikla vďaka finančnej podpore v rámci projektov APVV-21-0131, APVV-22-0399, APVV-22-0545, APVV-23-0156 a APVV-24-0425 financovaných agentúrou APVV a projektu

“PROMOLES“ - projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301). Táto publikácia vznikla aj vďaka podpore v rámci Operačného programu Integrovaná infraštruktúra pre projekt: Centrum excelentnosti lesnícko-drevárskeho komplexu LignoSilva; (kód ITMS: 313011S735) spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Štúdia bola financovaná Európskou komisiou v rámci projektu LignoSilva [Grant Agreement #101059552] v rámci akcie Horizon Europe Teaming for Excellence.